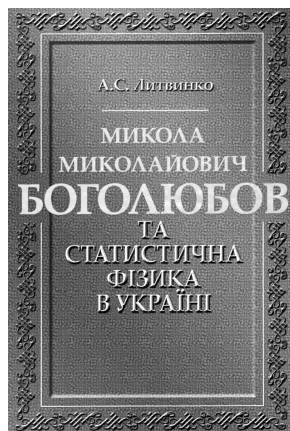

Рецензії

Литвинко А.С. Микола Миколайович Боголюбов та статистична фізика в Україні. — К.: Академперіодика, 2009. — 304 с.

Рецензований матеріал претендує на висвітлення важливої сторінки історії сучасної теоретичної фізики в Україні, зокрема одного з її найбільш цікавих та захоплюючих розділів — статистичної фізики — в тій її частині, яка пов'язана з діяльністю яскравої особистості, видатного дослідника — академіка Національної академії наук України Миколи Миколайовича Боголюбова. Основою цього серйозного дослідження стали численні публікації автора у фахових наукових виданнях з історії статистичної фізики в контексті світового розвитку цієї галузі науки, включаючи передумови її становлення, передісторії, процес формування та розвитку. Інформаційну базу дослідження склали наукові монографії, наукові статті у періодичних наукових виданнях (журнали, збірники), автобіографічна, меморіальна, історична література та, як я зміг зрозуміти, численні бесіди з колишніми співробітниками академіка різних генерацій та різноманітні архівні джерела.

Актуальність досліджуваної теми не викликає сумніву не тільки тому, що в 2009 році світова наукова громадськість відзначає 100-річчя від дня народження славетного науковця, а в першу чергу тому, що його результати та досягнення — це жива спадщина світової фізики, яка досі бурхливо розвивається, ставлячи актуальні запитання та проблеми перед новими генераціями дослідників. Останнє, безумовно, впливає з виняткової різноманітності досягнень Миколи Миколайовича. Йому належать фундаментальні результати у математиці, механіці, статистичній фізиці, ядерній фізиці, квантовій теорії поля та фізиці елементарних частинок. Більшість цих результатів не тільки від-

повідали на питання, що виникали перед наукою в ті часи, коли творив Микола Миколайович, а й породжували нові питання та нові напрямки досліджень, приносячи часом дуже несподівані передбачення.

Щодо статистичної фізики, яка є одним з найбільш фундаментальних розділів фізичної науки і яка була все життя улюбленим полем його дослідницьких інтересів, глибоке розуміння М.М.Боголюбовим статистичних законів, що мають імовірнісний характер і не зводяться до динамічних законів, дуже добре відображено автором. Послідовно продемонстровано, як усвідомлення того, що поняття причинності в статистичній фізиці одержує нове тлумачення, а необоротні явища грають фундаментальну конструктивну роль, привело М.М. Боголюбова до його найбільш видатних досягнень у статистичній фізиці та кінетичній теорії. А.С.Литвинко всюди намагається знайти головну рушійну силу «боголюбівської» творчої інтуїції, що особливо чітко проглядає в розділі щодо ролі статистичної фізики у науковій картині світу, її предмету, задачі та значення для розвитку інших напрямів теоретичної фізики.

Дуже привабливе у монографії намагання автора створити (реконструювати) творчий портрет М.М. Боголюбова, продемонструвати живу людину у всій сукупності рис її підчас контроверсійного характеру. Вперше показано, як поступово формувалась його наукова школа, з обережністю автор ставиться до особистих спогадів співбесідників, з якими їй доводилося спілкуватись, намагаючись лишатися об'єктивною та толерантною. Деякі розділи праці можуть здаватися на перший погляд такими, що виходять за межі головної теми, наприклад, подання внеску М.М. Боголюбова у теорію нелінійних коливань. Але, прочитавши всю працю, розумієш обґрунтованість присутності цього матеріалу у монографії, оскільки ці дослідження генетично пов'язані з творчим методом Миколи Миколайовича, проникнення в який вдалося в значній мірі А.С.Литвинко.

Монографія справляє позитивне враження і демонструє, що автор добре опанувала дуже значний матеріал.

*Г.М.Зинов'єв,
д-р фіз.-мат. наук, проф.*